

LAPOLVASÓ

Az üdvösség útjai

Magyar Narancs, 168 óra

Két évvel ezelőtt reformkommunisták és kereszténydemokraták, liberálisok és nép-nemzetiek, vénék és ifjak — röviden: az ország jóvendője felől gondolkodni hajlamosak túlnyomó része egyetértett abban, hogy más útra kell terelni közös lépteinket. Függetlenség, demokrácia, gazdasági átalakulás, közös mártírjaink újratemetése — mind olyan eszmék voltak, amelyekben nem volt vita. Talán Nagy Imre ravatala volt az utolsó hely, ahol eszmei közösségekben álltak együtt a fordulat harcosai. (Talán, mondom, mert voltak mendé-mondák arról, hogy kik s mi célból akarták kislajátítani a nemzeti gyász jogát, erőltetni jogosabbáukat. De csit! Ne kopasszuk a kegyelet koszorúit!)

A választási előkészületek meghozták az érdekellentéteket, a nagyhangú kortesbeszédeket, a tegnapi harcostárs fumigálását, s alig állt össze az új, a közös elvek alapján választott parlament s kezdett működni a parlamenttől jóváhagyott kormány, máris magasra szökött az összecsapások csatazaja. Minden fölfakadt: eszmei ellentétek ideológiai harcok-

árótt akar

tetét — egyszerre átgondolt és játékos. *Illyés* Róbert élvezettel ábrázolja a király testébe költöző többfajta „én” különbözőségeit. *Jók Szigeti* András negédes, ám ki-kitörő zsarnokának árukkodó kémszodulatai, *Földi László* robotosztás fivéri pártfogása, *Megyeri* Zoltán már begyakorlottan „hozott” kisfiús bája.

EGY LETÜNT SZÍNHÁZVEZETÉS eredményeit hivatott bemutatni a két veszprémi produkció — s csak a műsorszervező kaján-sága tehette egy estére a *Bűn és bűnhődés*t, az volt veszprémi főrendező és direktorjelölt *Kapás Dezső* rendezését az új igazgató, *Vándorfi* László formabontó pécsi munkájával, a *Hűszmilliom*ok évvel. Talán főiskolás tanítványai hatására, ki tudja: *Kapás Dezső*ből, annyi vígszínházi év után, kitört az expresszionizmus iránti hajlam. A gyakran csapódó vaságy, a víziószürten fel-felbukkanó véres fejű hullák, a röpökű fejsze, a vörös fények, még *Vayer* Tamás hidegglősen megmelegdülő ajtói is a főiskolás szereplőkből még itt-ott hiányzó drámai erőt és a nagyívű gondolatot pótolták. Ám valami lenyűgöző, zabolátlan indulat mégis áradt ezekből a gyerekekből: főleg *Alföldi* Róbert hányaveti tartású, izgága és szilaj Raszkolnyikojából. Erő bujkált a hűgát játszó *Tóth* Augustában, s egy rossz magyar „yuppie” minden simaságát, felszínes hitványosságát felvonultatva *Ungvári* István Luszinja. Eredményeket könyvelhet el a *Macskajáték*-produkció is. Igaz, *Örkény* műve színpadon is csak epikus maradt. Drámai akciók híján a rendező, *Mácsi* Pál nagy gondal feldúsította a színpadi monológokat krumplicuolással és hasonló háztartási cselekvésekkel. Másrészt viszont tiszta, emberi hangokat csalt elő a színészekből. Szép a főiskolás, szőszke *Jónás* Rita — Egérke — riadt ragazkodása, akárcsak a külhonba származott nővért alakító *Kakuts* Agnes finom csendessége. *Dobos* Ildikó pedig — mintegy Veszprémtől való búcsújával — egyik legszebb alakítását nyújtja szögletes asszonyiságával, az elpusztíthatatlan, élni akaró Orbánné szerepében.

Szívós színtartással, élni akarás. Ebből gazdálkodhatunk.

Tegyi Enikő

★

A X. Országos Színházi Találkozó díjat tegnap délután adták át a Fészek Klubban. Legjobb rendezés: Eszenyi Enikő, a Budapesti Kamaraszínház *Leonce és Léna* produkciójáért. Legjobb női alakítás: Törőcsik Mari, a Szolnoki Száz év magyában, illetve Pap Vera a *Leonce és Léna*ban nyújtott játékáért, megosztva. Legjobb férfi alakítás: Kaszás Attila és Szarvas József, a *Leonce és Léna* két férfi főszerepéért, megosztva. Legjobb női előadói szereplő: Csákányi Eszter, a Valahol Oroszországban című kaposvári produkcióban nyújtott játékáért. Legjobb férfi előadói szereplő: Vallai Péter, a *Leonce és Léna*ba történetű „beugrásáért”. Legjobb díszlet: Horgas Péter, a szarvaskirály című nyíregyházi előadás látványáért. Legjobb jelmez: Barta Andrea, a *Leonce és Léna* tervéért. Legjobb dramaturgi teljesítmény: Böhm György, több munkájáért. A Somogy megyei önkormányzat díját a főiskolás *Lendvay* Zoltán kapta, a szarvaskirály színpadra állításáért. A kaposvári megyei jogú város díját *Jeles* Andrásnak ítélték, a Valahol Oroszországban megrendezéséért. A zsűri tagjai voltak: Balázsovits Lajos és Tordy Géza színművész, Bereményi Géza író, Radnóti Zsuzsa dramaturg, Sipos Gyula franciászínházban élő kritikus, Szlavik István díszlettervező és Tompa Gábor, a kolozsvári színház igazgatófőrendezője.

ban, módszerbeli balfogások antidemokratizmusban, állásszerzők személyeskedésekben, félreisiklott vagy magyarózott kijelentések becsületsértésben. A politika művészete iránt szkepsztis tápláló jót mulathatót volna mindezekben, de még az élclapokon is búbanát ütött át: nagyon a bő-rünkre megy a „játék”. Nincs idő.

A politika ágán múlt hetekben kifeszülő legújabb fájdalomrügyek a kárpótlási törvényjavaslat, az egyházi javak visszaadása kapcsán bomlottak ki. Nincsen olyan tömegtájékoztató eszköz, amelyik ne adna számot hol a nyíregyházi gimnázium evangélikus egyházi visszavételéről, hol meg arról, hogy a katolikus rendek akarják — s káppják — a veszprémi iskolát, a szegedi tanárképzőt, s gyakorló gimnáziumot, a piaristák a pesti Egyetemi Színpadot, bencések Tihanyt, de a többi felekezetek közül is az izmosabbak, test(ület)ük arányában visszakernek, követelnek.

Az ellenzéki pártállású *Magyar Narancs* május 16-i száma *Eörsi István* publicisztikáját közli *Új kanonok-sor?* címmel. Már ez a cím is, de a bevezető sorok aztán félre nem érthető módon idézik *Ády* kilencven évvel korábbi írását, amelyben a nagyváradi kanonok-sor vastag gazdagságát állította szembe a nyomornegyedek siralmas állapotával. Az akkor 27 éves újdondászt háromnap elzárásra és pénzbírságra is ítélték a papok megsértéséért, jóllehet nem vonták kétségbe, hogy amit állít az igaz, azt meg kivált senki nem szorgalmazta, hogy ennek az igazságnak a keletlen hangzótársa szociális megoldások folytán legyen lehetetlen. *Ády* tehát leülte a három napot és kifizette a tíz pengőt. A sértetteknek így volt olcsóbb. *Eörsi* minderre emlékezve a katolikus egyház vagy-on-visszaszerzési igyekezetét firtatja: vajon a közérdekű egyházi tevékenység fedezésére jogosan megszerzendő anyagi javak nem lesznek-e politikai célok szolgálatával kiérdemelt jutalmak? Illetve: a hitéletben végzett szolgálatot nem fogják-e azokkal is megfizetni, akik erre a szolgáltatásra nem tartanak igényt (mit kapnak a mormonok, az unitáriusok, a tibeti láma-hitűek)?

A szerkesztés nyitottságának bizonyosságát ugyanakkor a lapnak (sőt, ugyanannak a papírlapnak) a másik oldalán a piarista rendfőnök, *Jelenits István* válaszol — ha nem is az *Eörsi* kérdéseire, hanem hasonlóan éles — kérdésekre. Úgy találja, hogy az ország negyedik legjobb gimnáziuma méltán járt el, amikor volt és visszavárt ingatlanából a kápolnát (évtizedekig Egyetemi Színpad) visszakérte, hiszen istentiszteleti célokra használt helyiségüket így tanteremmel alakíthatják s újabb növendékek juthatnak a nagy hí-rú alma máterba. Sajnos *Bakács* Tibor *Settenkedő*, aki a beszélgetést készíti, nem kíváncsi rá, hogy az ország legjobb bölcsészkarának így nem növekszik-e a helyiségigénye, s hogy a piarista gimnáziumot megelőző *Fazekas* vagy *Apáczai* nem érvelhetne-e hasonlóan. A rendházfőnök enélkül is elér az érettség határára, amikor kimondja: „Az egyház mindig reformokra szorul, ez természetes dolog.” — Mennyivel könnyebb lett volna *Luther* és még számosak dolga csak a kereszténységben is, ha ez már korábban ilyen természetes... Mindenesetre: a béképonok megbüntetését vagy számonkérését az időre bízza s a lélek mélyén munkáló erők tisztító képességére utalja. A *Magyar Narancs* azonban nem éri be ennyivel s a következő — május 30-i számában *Seres* László *Hit és botrány* címen visszatér a kérdéskörhöz. Valóban a körhöz s nemcsak a fent ismertetett írásokhoz. *Seres* úgy találja, hogy a keresztény egyházak társadalomformáló igényét természetnek fogadni el — botrány. A katolikus egyház jogi személy, egy a sok közül, s anynyiban jogos részesednie a nemzeti vagyomból, amennyiben a közös érdekeket egyetemesen szolgálja. Állami juttatásokhoz nincs joga, mert a hielletben való részvétel nem állampolgári kötelesség, hanem szabadság. Lehet nem tartozni egyházhöz, vagy lehet más egyházhöz tartozni. *Seres* epatározó, de tagadhatatlan éleselműséggel világítja meg, hogy a katolikus egyház ezzel a természetesnek vett joggal — jogsétt. Kompetenciáját túllépi. Arra formál jogot, hogy a hitélet túlmenjen a transzcendentális tartományon, s beleszóljon más, az élet egyéb területeinek alakításába. Minthogy sem ateistává, sem katolikusává nem akarok tenni senkit, elfogadhatónak gondolom, hogy a „tagsági” elv alapján részesedjék a lakosság jövedelméből bármelyik egyházi felekezet s ne a történelmi beidézletek szerint. Ezt az is mondhatja velem,

hogy az ellenzéki gyanújába nem fogható 168 órában olvasom: milyen ripsz-ropsz rendelkezett a veszprémi önkormányzat a Zrínyi Ilona Általános Iskola sorsa felől. Elég hervasztónak tartom, hogy a német nevelítésű *Herche* Péter (Kolhas Mihály példáján) bírt csak annyi kurázsival, hogy a gyerekek és családok érdekeit sértő rendelkezéssel szembeszegüljön (május 28-i szám). Igaz, nem is igen lehet várni nagyobb öntudatosságot a magyar polgároktól, amíg a vezető parlamenti párt pedagóguskollégiumában sem sikerül egységes álláspontot jutni a kimenő tudás-szint és a számonkérés dolgában. Bevallom, nekem *Beke* Kata véleménye igen tetszik: sokszínű iskolakínálat, de stabil alapterv. Csak föltételezem, hogy ebben nem a kémia, vagy matematika tárgyak voltak vitapontok, hanem a humánorák: a történelmi, irodalmi ítéletek, a kötelező olvasmányok jegyzéke, ismerendő eszméramlatoké. Aki még soha nem vette kezébe korábbi rendszerek tankönyveit, az el sem tudja képzelni, hogy lehet oktatni középiskolában *Petőfit* az *Egy gondolat bánt engemet* nélkül, *Mikszáthot* a *Különös házasság* nélkül, vagy *Ádyt* a *Léda* szerelem nélkül. Pedig így volt. Amint hogy az én nemzedékem — s nem is olyan régi rendszerben! — úgy érettségizett, hogy *Németh* László, *Márai* Sándor nevét se hallhatta. *Kassákot* vagy *Sinkát* már nem is emlitem.

A vita folyik, a kapkodás tart, a diákok meg sztrájkolnak. Sztrájkolnak a Rákócziak, meg Balatonalmádban, és idő kérdése, hogy még hol. Az egyikben azért, mert a gimnázium nem tud, s vezetése szerint nem is akar közösség lenni, a másikban meg azért, mert a megígért nemzetközi érettségiből semmi sem lesz. Sajnos a riporterek nem jártak el a nyomozás szabályai szerint: nem derül ki, hogy Almádban milyen növendéktoborzás alapján vélik úgy a diákok, hogy joguk van a nemzetközi érettségit követelni (ők az igazgatóra, az a minisztériumra, a minisztérium meg a jogszabályra mutogat, de ezenkívül semmit nem lehet biztosan tudni). A Rákócziok még kuszábbak: a fiatal tanárok elmennek, az idősebb maradókat (kivált, hogy az elmenők tehetőségelelnek is bélyegzik őket) nem kérdezik (s ugyan beszéltek volna-e, ha jól tudják, hogy a sértett igazgatóval kell a következő tanéveteket lepergetniük?). Magamban melázók arról, hogy milyen lehet az a gimnázium, ahol a diáknak két héttel korábban be kell jelentkeznie, ha akar valamit az igazgatójától. Azt hallom, Pannonhalmán akár éjszaka is beko-poghat tanárához a növendék — illendőségből kopog, az ajtó mindig nyitva, akár benyitható is —, ha baja, kérdése, gondja van. Ilyenkor a szülői és tanári szívem (de az öregdiák is) a bencések mellett áll. Ezerszer áldott kunszentmiklósi (úgy is mint) *Bak-say*, (úgy is mint) *Damjanich* Gimnázium! Vidéki ügyefogyottságokban milyen kevésbé pózoltad te nekünk a tanár—diák hierarchiát!

Mielőtt azonban ifjúságom emléke teljesen könnybe mosna: miért nem nyomoznak a riporterek? Kedvenc párosom, a *Szenási* — *Mihancsik* megkereste Svájban *Kerényi* Károly özevegét. A kitűnő klasszika-filológus szellemi hagyatéka és az emlékező pontossága felől azonban halovány képzetük nincsen. Így a nagyon tudhatót sem tudják: Magda a második feleleg. *Kerényi* antifaszizmusát az is táplálta, hogy az első házasságából származó leányát — *Gráciát* — a németek 1944. március 19-i bevonulásuk után néhány nappal letartóztatták, s a halálraítéltek karszalag, illetve hátjelzésével hurcolták különféle megsemmisítő táborokba. Édesapja miatta is (!) folytatott sűrű levelezéseket a kor jeleivel. 1947-ben *Lukács* György nem kérdezte *Kerényit* arról, mi újság Budapesten, mert ő jött onnan, *Kerényi* Asconában volt. Hacsak nem '47 január—februárjában találkoztak, *Kerényi* nem hivathozható *Keresztury* érvényes meghívására, mert *Lukács* volt csak K. D. miniszter. *Lukács* aligha mondta, hogy a mitológia fasiszta tudomány, hiszen, hogy a keresztény is csak mitológia — hangoztatta minden korabeli valóság — kritikátörténet. Erdemes lett volna — akár utólag — *Lukács* cikkeit megkeresni. Persze, aki beéri annyival, hogy a volt rendszer mindenkit elriasztott, s minden emlék ami ezt támogatja, az kész, való, annak kutatni nem kell, de aki ennél mégis csak igényesebb, az ne érje ba annyival, hogy jár valahol, felvesz egy „anyagot” és azonmód leadja. Erre ott van a *Vasárnapi Újság*. A 168 órát — eddig okunk volt többre becsülni.

Berkes Erzsébet